

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
20 ЛИСТОПАДА 2020 РОКУ**

ХАРКІВ – 2020

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 7 від 19.11.2020 р.).

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 20 листопада 2020 р. / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. 125 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2020.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2020.
© Васильєва М.П., 2020.

ЗМІСТ

ПУБЛІКАЦІЇ науково-педагогічних працівників.....	7
Васильєва М.П. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДУАЛЬНОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ.....	7
Єсіна Н.О., Стрельнікова О.О. РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ У ПРОФІЛАКТИЦІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	8
Зеленін Г.І. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ЯК УМОВА ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	11
Кабусь Н.Д. ПРОФЕСІЙНІ РИЗИКИ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ.....	12
Костіна В.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ВРАЗЛИВИХ КОНТИНГЕНТІВ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ.....	14
Макар Л.М. ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕРАКЦІЇ У ВИРШЕННІ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	15
Рассказова О.І., Кравченко А.В. РОЗВИТОК СИСТЕМИ НЕПЕРЕРВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПРОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ЯК ЧИННИК РОЗБУДОВИ СТАЛОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	17
Рижанова А.О. СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	19
Романова І.А. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ І ПЕДАГОГІВ.....	21
Сайко Н.О. ОСНОВНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	24
Шеплякова І.О. ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТУ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	26
ПУБЛІКАЦІЇ здобувачів вищої освіти (частина перша).....	29
Авдашкова А.І. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	29
Барбіна Ю.Ю. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	32

- залучення майбутніх фахівців соціальної галузі до волонтерської діяльності, що є важливим елементом розвитку їхньої професійної компетентності у процесі навчання;
- організація науково-дослідницької роботи майбутніх соціальних працівників у напрямі соціальної роботи з вразливими контингентами.

Досвід організації професійно-спрямованого освітнього простору підготовки майбутніх соціальних працівників у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди показав, що за допомогою налагодження партнерської мережі зі спеціалізованими соціальними інституціями системи соціальної допомоги, які надають соціальні послуги вразливим верствам населення є можливість для здійснення безпосередньої професійно-спрямованої практичної взаємодії майбутніх фахівців соціальної галузі зі вразливими контингентами, а також опанування ними практичним досвідом провідних фахівців галузі та інноваційними методиками соціальної роботи.

Важливими осередками взаємодії в умовах професійно-спрямованого освітнього простору є соціальні інституції, що здійснюють соціальну профілактику, соціальну реабілітацію, соціальну адаптацію, соціальний супровід, соціальне забезпечення, надають послуги професійного соціального догляду та підтримки. Майбутні соціальні працівники ознайомлюються з досвідом професійної практичної діяльності в галузі соціальної допомоги на базі державних і недержавних соціальних інституцій, залучаються до реалізації соціальних програм та проєктів.

Під час організації занять в дуальній формі здобувачі вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» мають можливості для практичної реалізації здобутих під час навчання знань та вмінь, перевірки власних особистісно-професійних характеристик та здібностей та здатності до певного виду професійної діяльності, що сприяє їхньому професійному самовизначенню та подальшій спеціалізації в цікавому для них професійному напрямі.

У разі появи певних проблем у налагодженні практичної професійної взаємодії з зазначеним контингентом майбутні соціальні працівники мають можливість набути професійної консультації від фахівців-практиків та продовжити самостійну роботу в умовах інформальної освіти над проблемними питаннями з метою підвищення практичної готовності до майбутньої професійної діяльності.

Опитування майбутніх фахівців соціальної галузі, що навчалися в умовах професійно-спрямованого освітнього простору, дозволило стверджувати, що у них значно підвищився інтерес до навчання та сформувалися професійно важливі здібності та якості. Майбутні соціальні працівники підвищили показники готовності до здійснення соціально-виховної інтерактивної взаємодії з вразливими контингентами, що знайшло відображення у спільній діяльності з фахівцями спеціалізованих соціальних інституцій партнерської мережі на волонтерських засадах.

Перспективним напрямом подальших досліджень є питання наступності у професійній підготовці здобувачів вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» першого та другого освітніх рівнів до взаємодії з вразливими контингентами в умовах професійно-спрямованого освітнього простору.

Макар Л.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди

ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕРАКЦІЇ У ВИРІШЕННІ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Соціальна робота як професійна практика наділена рисами, що відрізняють її від інших схожих за характером професій соціальної спрямованості.

Протягом останніх кількох років соціальний захист населення України було зорієнтовано на адресне оперативне вирішення гострих, кризових, життєвих проблем окремих категорій громадян. На певному етапі цей шлях був найбільш реальним для практичного вирішення завдань в цій сфері. Однак, такий підхід не дає довготривалого ефекту, оскільки не націлений на профілактику повторення кризових ситуацій, на перспективний соціальний захист кожної людини і населення в цілому.

Не визнаючи соціальну проблему, суспільство не сприймає її, не звертається до неї, не обговорює її. Не будь-яка шкідлива соціальна умова в суспільстві автоматично стає соціальною проблемою для цього суспільства. В історії є багато прикладів дуже поганих соціальних умов, на які не звертають увагу в тих суспільствах, в яких вони виникали. Соціальні умови можуть ігноруватися в певний період часу і, зовсім не змінившись, стати предметом глибокої тривоги — в інший. Визнання суспільством соціальних проблем є вибіркоким процесом, при цьому багатьом шкідливим соціальним умовам не приділяється ніякої уваги, а інші опиняються на узбіччі жорсткої конкурентної боротьби.

Питаннями соціальних проблем займалися видатні українські та зарубіжні вчені, зокрема О. Іванов, Р. Фуллер та Р. Майерс, Г. Блумер, Т. Сімонова, П. Штомпка та інші.

Дослідники соціальних проблем повинні сприймати необхідність вивчення процесу, через який ці соціальні умови визнаються в якості соціальних проблем. Соціетальне визнання дає життя соціальній проблемі. Після визнання соціальна проблема повинна отримати соціальну підтримку для того, щоб сприйматися серйозно та просуватися в своєму розвитку. Соціальна проблема повинна набути необхідного ступеня важливості, яке дає їй право бути вивченою і вирішеною у суспільстві.

Основна одиниця людської поведінки — це дія. Деякі наші дії не виконуються ні для кого крім нас самих, але більшість наших дій зачіпає наші стосунки з іншими людьми, і таким чином, складають елементи взаємодії з ними. Основними рівнями дослідження соціальної взаємодії є міжособова (мікрорівень) та інституційна (макрорівень) інтеракція — взаємодія соціальних суб'єктів у конкретній ситуації. У будь-якому соціальному контексті поєднуються елементи їх обох.

Специфічним є сам характер соціальних дій та інтеракцій між спеціалісом та клієнтом. У соціальній роботі домінують суб'єкт-суб'єктні відносини, на від рольових суб'єкт-об'єктних відносин, властивим іншим видам професій. Суб'єкт-суб'єктні відносини носять довірливий характер, при яких клієнт зберігає за собою переважне право при прийнятті рішення.

Соціальна інтеракція з наукової точки зору розглядається як система взаємозалежних соціальних актів, де дії конкретної особистості виступають як причини та відповідні наслідки з точки зору діяльності інших суб'єктів (індивідууму, групи, суспільства).

Враховуючи той факт, що соціальна інтеракція передбачає як повсякденне спілкування між окремими особистостями, так і більш широку взаємодію у суспільному контексті, зазначена проблема охоплює достатньо широке коло різноманітних факторів. А саме: кількість осіб, які приймають участь в процесі інтеракції; характер відносин суб'єктів (однобічний, двобічний, антагоністичний, узгоджений тощо); тривалість процесу (довготривалий, короткотривалий); організацію (ефективна, неефективна); усвідомленість інтеракції (усвідомлена, неусвідомлена); тип взаємообміну (інтелектуальний, емоційний тощо).

Соціальна взаємодія є одним із джерел суспільних явищ, оскільки завдяки їй соціальною дією стає поведінка людини — форма діяльності, реакція на соціальне середовище чи на дію іншої людини. Особливо значущі дії реалізуються як діяльність — дії, що постійно репродукуються, орієнтовані на вищі цілі. Головною ознакою соціальної діяльності є осмислення індивідом можливих варіантів поведінки осіб, які вступають з ним у взаємодію. Специфіка соціальної діяльності полягає в тому, що вона має усвідомлений, цілеспрямований характер. Оскільки людська діяльність усвідомлюється людиною, то вона має ідеальну форму відображення у свідомості людини. Після того як мета поставлена, людина

аналізує ситуацію, засоби досягнення цієї мети, буде послідовність своїх майбутніх дій. Людина здійснює свою діяльність через типи і форми взаємодії і відносини з іншими людьми. Тому її діяльність носить не індивідуалізований, а стандартизований характер. В якій би сфері життєдіяльності суспільства діяльність не здійснювалась, вона завжди буде мати не індивідуальний, а соціальний характер. Але, не будь-яка діяльність людини має соціальний характер. Дії людини набувають характеру соціального тоді, коли вони орієнтовані на інших людей, коли передбачають пряму й опосередковану взаємодію з іншими людьми. Соціальна діяльність — це сукупність соціально-значущих дій, що здійснюються суб'єктом (суспільство, група, особистість) в різних середовищах й на різних рівнях соціальної організації суспільства і переслідують певні соціальні цілі й інтереси.

Багатоманітність форм соціальної взаємодії в значній мірі детермінується різноманіттям соціальних зв'язків між суб'єктами взаємодії. Соціальні зв'язки є об'єктивними, залежать від соціальних умов в яких живуть індивіди. Основними їх елементами є: суб'єкти зв'язку (індивіди, спільноти), предмет зв'язку (з приводу чого він здійснюється), механізм свідомого регулювання взаємин між суб'єктами. На особливості соціального зв'язку впливає різке збільшення чи зменшення чисельності його учасників на основі прямого обміну, моральних принципів добросусідства. Він може виявлятися у формі соціального контакту і соціальної взаємодії.

Взаємодія призводить до встановлення соціальних відносин, які виникають в процесі реалізації інтересів і задоволення потреб індивідів, соціальних груп або спільнот, утворюючи суспільство як систему, як соціальну цілісність, де визначальною цінністю є людина, її права і свободи.

Рассказова О.І.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Кравченко А.В.

аспірант кафедри соціальної роботи,
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

РОЗВИТОК СИСТЕМИ НЕПЕРЕРВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПРОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ЯК ЧИННИК РОЗБУДОВИ СТАЛОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Стрімка модернізація промислової сфери, докорінні зміни запитів і потреб ринку праці, соціально-економічних відносин в Україні і світі зумовили необхідність трансформації суспільної свідомості, пошуку нової парадигми суспільного устрою, що здатна поєднати населення країни, спрямувати його зусилля на розбудову комфортного для всіх суспільства. Збереження і розвиток людського капіталу, залучення трудового ресурсу усіх верств населення без виключень розглядається у сучасному світі як одна з першочергових стратегічних цілей розвитку країни й пріоритетних дій уряду.

За індексом людського розвитку, одним із трьох критеріїв якого є доступ до знань, Україна належить до групи високого рівня і посідає 88-ме місце серед 189 країн. За рейтингом Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index) Україна посідає найвищу позицію за останні сім років – 43 місце, значно покращивши його у порівнянні з попередніми роками. При чому, серед сильних сторін держави, що забезпечують її інноваційний розвиток, у першу чергу відзначаються такі показники, як створення знань і результати наукових досліджень. Разом із цим, гострою залишається проблема незадіяності частини населення в активному функціонуванні суспільства, відсутність умов, що забезпечували б залученість